

Parentificatie in gescheiden gezinnen

De relatie tussen parentificatie en ervaren scheidingslast bij jongeren in
gescheiden gezinnen

23 juni 2020

Pedagogische wetenschappen

I. Stenekes

T.J. Guerrero Obando

Cursus: Thesis pedagogische wetenschappen

Cursuscode: 200600042

Cursusjaar: 2020

Begeleider: Inge van der Valk

Tweede beoordelaar: Zoë Rejaän

Studenten: Inge Stenekes 6179665

Talitha Guerrero Obando 6954146

Abstract

This article is about parentification of young adults in separated families. The aim of this study is to investigate whether or not there is a relation between parentification and the problems young adults reported after parental divorce and if there are gender differences on both parentification and experienced problems. Also, this study will examine if gender has a significant effect on the relation between the variables. There were 264 participants in this study aged 16 to 24 ($M = 21,25$, $SD = 2,32$). The data has been collected through an online questionnaire: Choose for you [KIES voor jou]. All of the subjects' parents were separated or were going to be separated. The results from a Pearson correlation test show that there is a positive relation between parentification and the divorce-related problems of young adults. Further, there were significant gender differences found for parentification: girls scored higher than boys. Gender was not a significant moderator according to the regression analysis, so gender does not affect the relation between parentification and experienced problems. These findings show that late adolescents and young adults may report problems after the separation of their parents. Moreover, these problems are significantly related to the parentification they experience, even when the adolescents no longer reside with their parents. Not a lot is known about the problems this target population experiences. Therefore, it is important that more research will be done, especially regarding the effects of divorce on late adolescents and young adults.

Inleiding

In 2018 waren er in totaal 16.748 kinderen en jongeren betrokken bij echtscheiding van de ouders (CBS, 2019). Verschillende studies tonen aan dat kinderen uit gescheiden gezinnen meer problemen vertonen dan kinderen uit intacte gezinnen, zoals een lager gevoel van welbevinden en slechtere schoolprestaties (Amato, 2010; Frisco, Muller & Frank, 2007; Lansford, 2009). Er zijn veel onderzoeksresultaten over mogelijke problemen bij kinderen tot en met 18 jaar, maar weinig resultaten over oudere kinderen (o.a. Spruijt & Kormos, 2014). Jongeren en jongvolwassenen in gescheiden gezinnen zijn mogelijk kwetsbaarder voor mentale problemen - zoals angst- en depressieklachten - , schoolproblemen en problemen in sociale relaties dan jongere kinderen (Lansford, 2009; Stroschein, 2005). Door deze kwetsbaarheid is het belangrijk om nader onderzoek te doen naar de problemen en oorzaken bij jongeren in gescheiden gezinnen. Op deze manier kan op een juiste manier hulp ingezet worden om de problemen waarvoor juist deze doelgroep kwetsbaar is, te voorkomen. Daarom richt dit onderzoek zich op de doelgroep 16 tot en met 24 jaar.

Een ander probleem dat jongeren in gescheiden gezinnen kunnen ervaren is parentificatie, hierbij zoekt de ouder steun bij het kind en verschuiven mogelijk de rollen (Godsall et al., 2004). Parentificatie hangt positief samen met internaliserende- en externaliserende problemen (Peris, Goeke-Morey, Cummings & Emery, 2008). De neiging van het kind om de geparentificeerde rol op zich te nemen lijkt het grootst te zijn rond veertien jaar. Daarom kan gesteld worden dat parentificatie mogelijk een grotere rol speelt in de adolescentie dan in de kindertijd (Cummings et al., 1991; Peris et al., 2008). Juist om deze reden is het belangrijk dat er meer onderzoek gedaan wordt naar het specifieke probleem parentificatie, bij jongeren en jongvolwassenen in gescheiden gezinnen. Tevens is het relevant om te onderzoeken in hoeverre de mate van parentificatie van jongeren in gescheiden gezinnen samenhangt met de mate waarin zij last van de scheiding rapporteren. Er is tot nu toe weinig empirisch onderzoek gedaan naar parentificatie in relatie tot scheiding (Van der Valk et al., 2020). Dit brengt ons tot het doel van het onderzoek, waarin vastgesteld wordt of er een verband bestaat tussen parentificatie en ervaren scheidingslast. Tevens wordt onderzocht of er sekseverschillen zijn in parentificatie en scheidingslast, en of sekse een modererende rol speelt in dit verband.

Ervaren last

Er zijn verschillende onderzoeken gedaan naar de last die kinderen en jongeren (vanaf nu steeds jongeren genoemd) ervaren na de scheiding van hun ouders. Dit gaat dan onder meer om problemen met schools functioneren (Amato, 2001; Frisco, Muller & Frank, 2007), externaliserende problemen (Morrison & Cherling, 2005; Weaver & Schofield, 2015), internaliserende problemen (Lansford et al., 2006; Potter, 2010) en problemen op het gebied van sociale relaties. Het is belangrijk om in onderzoek rekening te houden met het verschil in leeftijd tussen jongeren. Kinderen bevinden zich op een jongere leeftijd in een andere ontwikkelingsfase dan op latere leeftijd. Door deze verschillende fases kunnen problemen op verschillende gebieden ontstaan. Zo lijken problemen met betrekking tot schools functioneren bijvoorbeeld meer voor te komen bij jongeren die ouder zijn op het moment dat ouders scheiden dan bij jongere kinderen (Størksen, Røysamb, Holmen & Tambs, 2006).

Verschillende onderzoeken laten zien dat er bij jongeren na de scheiding van hun ouders verschillende soorten problemen kunnen ontstaan (of verergeren). In enkele onderzoeken werd gevonden dat jongeren uit gescheiden gezinnen meer externaliserend probleemgedrag vertonen dan jongeren uit intacte gezinnen (Morrison & Cherling, 2005; Weaver & Schofield, 2015). Naast externaliserende problemen, kunnen ook internaliserende problemen optreden of verergeren na scheiding. Meerdere studies beschreven dat jongeren

uit gescheiden gezinnen meer internaliserende problemen laten zien dan jongeren uit intacte gezinnen (Lansford et al., 2005; Potter, 2006; Størksen et al., 2006). Ook het schools functioneren van jongeren kan lijden onder de scheiding van hun ouders. Zo lijken jongeren uit gescheiden gezinnen minder goed te presteren op school, dit vertaalt zich voornamelijk in het halen van minder goede cijfers (Frisco et al., 2006; Potter, 2010). Nog een ander gevolg van gescheiden ouders ligt op het gebied van het vormen van sociale relaties. Jongeren lijken na de scheiding gemiddeld minder goede intieme relaties te hebben dan jongeren uit intacte gezinnen, vooral wanneer ze boven de zestien jaar zijn (Mustonen, Huurre, Haukkala & Aro, 2011). Daarnaast bleek dat jongeren meer angst voor intimiteit voelden wanneer ze uit een gescheiden gezin komen (Kirk, 2002).

Parentificatie

Zoals in de vorige alinea is beschreven kunnen jongeren verschillende problemen ervaren na de scheiding van hun ouders. Een specifiek probleem dat kan optreden is parentificatie. Parentificatie kan worden omschreven als de neiging van de ouder(s) om ondersteuning te zoeken bij hun kinderen in tijden van stress, waarbij de jongere boven zijn macht moet functioneren om de ouder te ondersteunen (Peris et al., 2008; Aelen et al., 2013). Jongeren kunnen hierdoor meer verantwoordelijkheden van het gezin op zich nemen, waardoor er sprake kan zijn van een verschuiving in rollen tussen ouder en kind (Godsall et al., 2004). De verantwoordelijkheden kunnen geclassificeerd worden in twee categorieën. Ten eerste, de instrumentele verantwoordelijkheden, deze verwijzen naar het behouden van het welzijn van het gezin. Bijvoorbeeld het zorgen voor broers en zussen en een inkomen verdienen. Ten tweede, de emotionele verantwoordelijkheden, deze omvatten het voorzien van de emotionele behoeften van familieleden. Bij emotionele parentificatie wordt het kind vaak de vertrouweling van de ouder en hun enige steun (Jurkovic, Jessee & Goglia, 1991; Jurkovic, 1997; Hooper, 2007).

Zowel vanuit de ouders als van de jongeren zelf zijn er mogelijke oorzaken beschreven voor het ontstaan van parentificatie. Tijdens en na de scheiding ontstaan er stressvolle situaties die negatieve invloed kunnen hebben op het welzijn van ouders. Mogelijke stressvolle situaties zijn: conflicten met ex-echtgenoot, meer verantwoordelijkheid krijgen voor de kinderen en toenemende financiële problemen van het gezin (Amato, 2000). Verschillende studie beschrijven dat een scheiding negatief invloed kan hebben op de kwaliteit van het ouderschap. De ouder kan overweldigd worden door zijn/haar eigen verdriet, waarbij de sombere ouder zich tot het kind kan wenden om emotionele behoeften te vervullen (Wallerstein, 1985; Amato, 2000; Peris & Emery, 2005).

Bovendien kan de ouder meer behoefte hebben om ondersteuning te zoeken bij hun kinderen, doordat er geen andere ouder aanwezig is (Peris et al., 2008).

Als jongeren geconfronteerd worden met de stress van hun ouder bestaat het risico dat zij zich instabieler gaan voelen in het gezin. Jongeren voelen zich mogelijk verantwoordelijk voor de problemen van hun ouders en proberen de gezinssituatie te verbeteren. Tevens kunnen jongeren de neiging hebben om in te grijpen bij ouderlijke conflicten (Peris & Emery, 2005; Peris et al., 2008). Uit onderzoek bleek dat jongeren in gescheiden gezinnen twee keer meer kans hebben op het ervaren van een belastende vorm van parentificatie, een vorm waarbij zij lasten ervaren aan de verantwoordelijkheden die niet worden erkend door de ouder(s). Bovendien lopen zij het risico om zich moeilijk los te kunnen maken van de geparentificeerde rol tot laat in de vroege volwassenheid jaren (Jurkovic, Thirkield, & Morrell, 2001).

Relatie parentificatie en ervaren last

Parentificatie kan negatieve gevolgen hebben voor verschillende aspecten van de ontwikkeling van jongeren, zoals hun individuele identiteit en sociale relatie. De zorg en verantwoordelijkheden voor zichzelf en de gespannen ouder kunnen belastend zijn voor de jongeren (Wallerstein, 1985; Early & Cushway, 2002).

Uit de resultaten van Hooper & Wallace (2009) blijkt dat emotionele parentificatie mogelijk schadelijker is dan instrumentele parentificatie en positief samenhangt met depressie, angst en lichamelijke klachten. Bovendien ervaren jongeren vaak niet voldoende erkenning en beloning voor de zorg die zij op zich nemen na de scheiding (Jurkovic et al., 2001). Betreffende deze erkenning ontdekten Jankowski en collega's (2013) dat wanneer de mate van verantwoordelijkheid hoger is, jongeren minder erkenning ervaren voor hun geparentificeerde rol. Het gebrek aan deze erkenning zorgt voor een toename in mentale gezondheidsproblemen bij jongeren. Uit het bovenstaande kan worden geconcludeerd dat parentificatie mogelijk leidt tot meer ervaren last bij jongeren.

Hoewel er over het algemeen negatieve gevolgen blijken te zijn van parentificatie, kwam uit een onderzoek van Fitzgerald (2008) een opvallend resultaat. Er bleek een positief verband te bestaan tussen parentificatie en psychosociale ontwikkeling. Dit had mogelijk als reden dat parentificatie ook kan bestaan uit de zorg voor broers en zussen. Deze zorg ontwikkelt mogelijk een gevoel van vertrouwen in eigen bekwaamheid, wat belangrijk is voor psychosociale ontwikkeling. Omdat er aan deze studie uitsluitend vrouwen deelnamen is het resultaat gelimiteerd generaliseerbaar. Wel is hieruit te concluderen dat er mogelijk niet uitsluitend negatieve gevolgen zijn van parentificatie.

Relatie tussen parentificatie, scheidingslast en sekseverschillen

Er is een aantal onderzoeken gedaan over ervaren scheidingslast en de rol die geslacht hierin kan spelen. Er is bijvoorbeeld gebleken dat er bij jongens meer externaliserende problemen waren na scheiding, maar niet bij meisjes (Morrison & Cherling, 2005). Uit andere onderzoeken is gebleken dat meisjes meer internaliserende problemen ervaren na scheiding dan jongens (Rodgers, 1994; Størksen et al., 2006). Met betrekking tot academische problemen lijkt er geen sekseverschil te zijn: zowel jongens als meisjes in gescheiden gezinnen ervaren schoolproblemen (Frisco et al., 2007). Uit een ander onderzoek is gebleken dat meisjes meer problemen ervaren met intimiteit en sociale relaties (Mustonen et al., 2011). Er is ook een aantal studies die geen sekseverschillen rapporteren in het functioneren na scheiding (Painter & Levine, 2000; Sun & Li, 2002). Kortom, het is mogelijk dat er sekseverschillen bestaan in de mate waarin jongeren last hebben van de ouderlijke scheiding.

Geslacht zou ook een rol kunnen spelen in mogelijke parentificatie na scheiding. Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat meisjes meer risico lopen voor het ervaren parentificatie dan jongens (Jurkovic, 1997; Peris, Goeke-Morey Catholic, Cummings & Emery, 2008). Dit zou kunnen komen omdat parentificatie meer strookt met de verzorgende rol van de vrouw, dan met de rol van de man (Goglia, Jurkovic, Burt & Burge-Callaway, 1992; Jurkovic, 1997). Een ander onderzoek liet zien dat parentificatie niet alleen meer voorkomt bij meisjes, maar ook mogelijk problematischer is dan bij jongens (Chase, 1999). Hieruit kan geconcludeerd worden dat er een overeenstemming bestaat met betrekking tot de gevolgen van parentificatie voor meisjes en jongens, namelijk dat parentificatie meer voorkomt bij meisjes.

Dit onderzoek

Door het onderzoeken van drie deelvragen wordt de hoofdvraag 'Is er een verband tussen de mate van parentificatie en de mate van ervaren last bij de jongeren in gescheiden gezinnen, en zijn hierin sekseverschillen?' beantwoord. Ten eerste zal onderzocht worden of er een verband bestaat tussen de mate van ervaren last van de ouderlijke scheiding bij de jongeren en de mate van parentificatie. Vervolgens wordt onderzocht of sekse modereert tussen de mate van parentificatie en ervaren scheidingslast. Om dit te beantwoorden worden twee deelvragen onderzocht: Is er een verschil in de mate van ervaren scheidingslast tussen jongens en meisjes? en: Is er een verschil in de mate van parentificatie tussen jongens en meisjes? Aangezien jongeren in gescheiden gezinnen meer kans hebben om parentificatie te ervaren waarbij zij belastende verantwoordelijkheden hebben, wordt er verwacht dat er een positief verband bestaat tussen de mate van

parentificatie en de mate van ervaren last (Jurkovic et al., 2001). Daarnaast wordt verwacht dat meisjes meer parentificatie ervaren, omdat zij geneigd zijn de verzorgende rol op zich te nemen (Goglia, Jurkovic, Burt & Burge-Callaway, 1992; Jurkovic, 1997). Meisjes ervaren mogelijk meer internaliserende problemen, problemen met intimiteit en problemen in sociale relaties. Jongens laten mogelijk uitsluitend meer externaliserende problemen zien na de scheiding, daarom wordt verwacht dat de ervaren scheidingslast bij meisjes hoger is dan bij jongens (Rodgers, 1994; Morrison & Cherling, 2005; Størksen et al., 2006; Mustonen et al., 2011).

Tot slot wordt er verwacht dat sekse modereert tussen de relatie van parentificatie en scheidingslast, omdat uit eerder onderzoek blijkt dat de relatie tussen parentificatie en mogelijke problemen na de ouderlijke scheiding sterker is voor meisjes dan voor jongens (Chase, 1999).

Methode

Steekproef

De respondenten ($N = 264$) zijn jongeren van gescheiden ouders op ROC/MBO- ($n = 26$), HBO- ($n = 83$) en WO-scholen ($n = 69$) en die al werkend ($n = 76$) of werkzoekend ($n = 10$) zijn. De leeftijd van de respondenten is tussen de 16 en 24 jaar ($M = 21,25$, $SD = 2,32$). Het aantal deelnemende meisjes is 207 (78,4%) en het aantal deelnemende jongens is 57 (21,6%). De jongeren wonen zowel thuis bij één van de ouders of afwisselend bij beide ouders ($n = 135$) als uit-huis ($n = 129$), waarvan 121 jongeren op zichzelf of op kamers woont.

Procedure

De data zijn verzameld door middel van een online vragenlijst. Bachelor studenten Pedagogische wetenschappen van de Universiteit Utrecht hebben op verschillende manier respondenten voor de vragenlijst geworven. Ten eerste hebben studenten, met toestemming van de school, flyers op MBO-, HBO- en WO-scholen verspreid. Ten tweede hebben de studenten contact opgenomen met jongeren uit deze doelgroep binnen hun eigen kring en via social media, waarbij ook jongeren zijn benaderd die al werken of werkzoekende zijn. De vragenlijst kostte ongeveer een kwartier om in te vullen, waarbij vooraf aan iedere respondent toestemming is gevraagd om de gegevens mee te nemen in het onderzoek. Onder de deelnemers werden uiteindelijk enkele cadeaubonnen verloot.

Doordat de vragenlijst op zowel MBO-, HBO- als op WO-scholen is verspreid, is rekening gehouden met de verdeling van het onderwijsniveau in de populatie. Daarom is hier sprake van een gestratificeerde steekproef.

Meetinstrumenten

De gebruikte vragenlijst komt uit het onderzoek 'KIES voor jou' uitgevoerd door de Universiteit Utrecht, in samenwerking met het Expertisecentrum Kind en Scheiding (KIES). Er bestaat nog geen gestandaardiseerd meetinstrument om scheidingslast te meten, daarom is gebruik gemaakt van een samengestelde vragenlijst voor de meting van dit construct (Van der Valk, 2013). Volgens onderzoekers zijn instrumenten in scheidingsonderzoek vaak gericht op het oppikken van scheidingsgerelateerde problemen, maar missen ze subtiele vormen van scheidingslast (LaumannBillings & Emery, 2000). Dit kan leiden tot onderschatting van de gevolgen, zoals scheidingslast. Hieruit kan geconcludeerd worden dat er rekening is gehouden met de inhoudsvaliditeit van het construct 'scheidingslast'. De vragen behorend bij scheidingslast zijn geoperationaliseerd door middel van een drie-punts Likert schaal, met de antwoordmogelijkheden: ja, soms en nee. Een voorbeelditem uit deze vragenlijst is 'Dat je weleens last heb van spanning in huis'. Voor de vragen over de ervaren last geldt de Cronbachs *Alfa* = .92. De betrouwbaarheid wordt als hoog gekwalificeerd en wordt niet hoger als er vragen verwijderd worden, alle vragen zijn behouden.

Om het construct parentificatie te meten is in de vragenlijst van het onderzoek 'KIES voor jou' gebruik gemaakt van de *Parentification Questionnaire* (Jurkovic & Thirkield, 1998). De vragenlijst omvat vragen over zowel emotionele- als instrumentele vormen van parentificatie. Een voorbeelditem uit deze vragenlijst is 'Het lijkt alsof mijn gezinsleden altijd naar mij toe komen met hun problemen'. Hierop kan geantwoord worden door middel van een vijf-punts Likert schaal van helemaal niet waar (één) tot helemaal waar (vijf). Uit resultaten is gebleken dat de mate van validiteit en betrouwbaarheid van dit meetinstrument hoog zijn (Hooper & Doehler, 2012). De Parentification Questionnaire geeft de Cronbachs *Alfa* = .88. De betrouwbaarheid wordt als hoog gekwalificeerd en wordt niet hoger als er vragen verwijderd worden, alle vragen zijn behouden.

Verder geldt dat er geen duidelijk onderliggende dimensies konden worden waargenomen in een factoranalyse; voor de schalen is dus een gemiddelde score van alle items gebruikt.

Analyseprocedure

Door het beantwoorden van drie deelvragen wordt de hoofdvraag 'Is er een verband tussen de mate van parentificatie en de mate van ervaren last bij de jongeren in gescheiden gezinnen, en zijn hierin sekseverschillen?' beantwoord. Om het verband tussen de mate van ervaren last van de ouderlijke scheiding bij de jongeren en de mate van parentificatie te onderzoeken wordt de Pearson correlatiecoëfficiënt getoetst. Mogelijke sekseverschillen in

parentificatie en scheidingslast worden onderzocht door middel van t-toetsen voor afhankelijke groepen. Moderatie van sekse tussen de mate van parentificatie en scheidingslast wordt getoetst door middel van een hiërarchische multiële regressieanalyse, waarbij de interactie-term Parentificatie x Sekse wordt opgenomen in het model. Binnen dit onderzoek worden er voor alle toetsen een significantieniveau van $p < .05$ gehanteerd.

Resultaten

In Tabel 1 staan de beschrijvende statistieken van de participanten. Alle participanten zijn tussen de 16 en 24 jaar oud ($M = 21,25$, $SD = 2,32$). Bij de meeste participanten zijn de ouders al gescheiden of uit elkaar. Bij 2.7 procent zijn de ouders nog samen, maar gaan ze uit elkaar. Bij zowel de LSmean als de PQmean is er sprake van missing values. Er is voor gekozen om de optie "niet van toepassing" bij beide vragensets niet mee te nemen in de analyses.

Tabel 1. *Beschrijvende statistieken van de participanten*

	<i>N</i>	%
Sekse		
Vrouw	207	78.4
Man	57	21.6
Opleiding		
ROC/MBO	26	9.8
HBO	83	31.4
Universiteit	69	26.1
Werkende	76	28.8
Werkzoekende	10	3.8
Gezinssituatie		
Gescheiden	220	83.3
Uit elkaar	37	14
Gaan scheiden/uit elkaar	7	2.7

Tabel 2. *Gemiddelden parentificatie en scheidingslast*

	<i>M</i>	<i>SD</i>
Parentificatie	2.39	.76
Scheidingslast	1.78	.43

'Is er een verband tussen de mate van parentificatie en de mate van ervaren last bij de jongeren in gescheiden?'

Om te bepalen of de mate van parentificatie samenhangt met de mate van ervaren last bij de jongeren in gescheiden gezinnen, is de Pearson correlatiecoëfficiënt geïnterpreteerd. Er werd een positieve significante correlatie gevonden tussen parentificatie en ervaren scheidingslast bij de jongeren $r(263) = 0.65, p < .001$, hieruit blijkt een hoge correlatie. Dit betekent dat meer scheidingslast samengaat met een hogere mate van parentificatie.

'Is er een sekseverschil in de mate van parentificatie of in de ervaren last?'

Voordat de toetsen zijn uitgevoerd is eerst gekeken of de afhankelijke variabelen aan de assumpties voldoen voor een t-toets. Beide afhankelijke variabelen zijn van interval niveau en beide variabelen lijken ongeveer normaal verdeeld. Aan de eerste twee assumpties wordt door voldaan. Binnen de PQmean zijn er drie uitschieters. Aangezien de groep participanten groot genoeg is en de resultaten ook niet te veel afwijken wanneer deze uitschieters niet worden meegenomen, is dit niet een groot probleem. De afhankelijke variabelen zijn mate van parentificatie en ervaren scheidingslast en de factor is sekse. Om te toetsen of er een verschil is in de mate van parentificatie tussen jongens en meisjes is een t-toets voor afhankelijke groepen uitgevoerd. Hieruit blijkt dat er een significant verschil is tussen jongens ($M = 2.33, SD = .71$) en meisjes ($M = 2.41, SD = .77$) $t(263) = 11,68; p < .001$.

Voor de vraag of er een verschil is in de mate van ervaren scheidingslast is ook een t-toets voor afhankelijke groepen uitgevoerd. Hier is geen significant verschil gevonden tussen jongens ($M = 1.67, SD = .41$) en meisjes ($M = 1.81, SD = .43$) $t(263) = -.10, p = .92$. Op basis van bovenstaande gegevens kan geconcludeerd worden dat er wel een significant sekseverschil bestaat in de mate van parentificatie, namelijk dat vrouwen meer parentificatie ervaren. Er is geen significant verschil gevonden tussen mannen en vrouwen in de mate van ervaren scheidingslast. Dit betekent dat mannen en vrouwen ongeveer evenveel scheidingslast ervaren.

Modereert sekse tussen de mate van parentificatie en de mate van ervaren scheidingslast?

Moderatie van sekse tussen de mate van parentificatie en ervaren scheidingslast is onderzocht door middel van een hiërarchische multipele regressieanalyse. Er is een aantal assumpties gecontroleerd voordat de resultaten geïnterpreteerd zijn. Allereerst is er van de variabele sekse een dummyvariabele gemaakt om aan de assumptie van het minimale meetniveau te voldoen. Uit de histogram en de puntenwolk, die de frequenties van scores van scheidingslast weergaven, is gebleken dat de scores normaal verdeeld zijn, geen extreme uitschieters bevatten en er voldaan is aan de assumptie van lineariteit en homoscedasticiteit. De maximale Mahalanobis afstand is geïnterpreteerd, hieruit bleek een aantal multivariate

uitschieters. Deze multivariate uitschieters zijn geanalyseerd en er is uiteindelijk besloten om deze niet te verwijderen. De variabele parentificatie is gestandaardiseerd voordat er een interactieterm is aangemaakt, om multicollineariteit te verhelpen. Het opleidingsniveau van de jongeren is uiteindelijk niet meegenomen in het model als controlevariabele omdat dit geen significante predictor blijkt voor de ervaren scheidingslast bij de jongeren $r(263) = 0.05$, $p = .40$. Voorafgaand aan de analyse is een staafdiagram te zien in Figuur 1 van de bijlage, geïnterpreteerd, hieruit is geen interactie-effect vastgesteld.

De uitkomsten van de hiërarchische multipele regressieanalyse zijn te zien in Tabel 3. Bij de eerste stap, met als afhankelijke variabele scheidingslast, is de predictor parentificatie toegevoegd. In Tabel 3 is te zien dat parentificatie een positieve significante predictor is voor het bepalen van de mate van ervaren scheidingslast bij jongeren. Parentificatie verklaart ook een significant deel in de variantie van de mate van scheidinglast $R^2 = .44$, $F(1, 258) = 200.16$, $p < .001$. Vervolgens is sekse toegevoegd, deze variabele blijkt ook een significante predictor te zijn voor de mate van scheidingslast. Sekse leidde tot een niet-significante toename van 0.7% in de variantie $\Delta R^2 = .01$, $F(1, 257) = 3.41$, $p = .07$. Bij de laatste stap is de interactieterm Parentificatie x Sekse toegevoegd. Er is geen significant interactie-effect van geslacht tussen de mate van parentificatie en scheidingslast vastgesteld. De toevoeging van de interactieterm leidde tot een niet-significante toename in de variantie van de mate van scheidingslast $\Delta R^2 = .01$, $F(1, 256) = 2.77$, $p = .10$. Op basis van deze gegevens wordt geconcludeerd dat het positieve significante verband tussen de mate van parentificatie en scheidingslast niet gemodereerd wordt door sekse.

Tabel 3. *Multipele Regressieanalyse met de Predictoren Parentificatie, Sekse en Parentificatie x Sekse en de Afhankelijke Variabele Scheidingslast*

	ΔR^2	B	SE	β	T	Sig.
Model 1	.44					.00
Intercept		1.78	.02		88.82	.00
Parentificatie		.28	.02	.65	13.86	.00
Model 2	.01					.07
Intercept		1.69	.04		39.54	.00
Parentificatie		.28	.02	.65	13.86	.00
Sekse		.11	.05	.11	2.30	.02
Model 3	.01					.10
Intercept		1.69	.04		39.40	.00
Parentificatie		.30	.05	.69	6.26	.00
Sekse		.11	.05	.11	2.25	.03
Parentificatie x Sekse		-.03	.05	-.05	-.48	.63

* $p < .05$

Conclusie

Het doel van het onderzoek was om erachter te komen of er bij de doelgroep 16-24 jaar de problemen na de ouderlijke scheiding positief samenhangen met parentificatie en of hierin sekseverschillen zijn. Bij jongere kinderen is deze positieve samenhang tussen scheidingslast en parentificatie gevonden in eerder onderzoek (Peris, Goeke-Morey, Cummings & Emery, 2008). Jongeren en jongvolwassen in gescheiden gezinnen zijn mogelijk meer geneigd verantwoordelijkheden van het gezin op zich te nemen, waardoor zij parentificatie kunnen ervaren, dan jongere kinderen (Cummings et al., 1991; Peris et al., 2008). Er werd een positieve samenhang verwacht, waarin sekse modereert.

Uit dit onderzoek blijkt een hoge positieve samenhang tussen de ervaren scheidingslast en ervaren parentificatie door de jongeren. Er kan worden geconcludeerd dat wanneer jongeren meer parentificatie ervaren in het gescheiden gezin de ervaren scheidingslast hoger is. Dit geldt ook omgekeerd, wanneer jongeren minder parentificatie ervaren is de ervaren scheidingslast lager. Er kan tevens geconcludeerd worden dat de gevonden samenhang uit eerder onderzoek bij een jongere doelgroep ook te vinden is bij de doelgroep 16 tot en met 24 jaar (Peris, Goeke-Morey, Cummings & Emery, 2008).

Deze relatie is in lijn met de verwachtingen van het onderzoek, waarin op basis van de literatuur een positief verband werd verwacht. Zoals beschreven in het onderzoek van Jurkovic et al. (2001) hebben jongeren uit gezinnen met gescheiden ouders meer kans op

het ervaren van een belastende vorm van parentificatie, waarbij zij lasten ervaren van de verantwoordelijkheden die niet worden erkend door de ouder(s). De gevonden positieve samenhang in dit onderzoek kan mogelijk verklaard worden doordat de verantwoordelijkheden belastend kunnen zijn voor de jongeren en dat de verantwoordelijkheden niet erkend worden door de ouders.

Een andere mogelijk verklaring van het positieve verband is te benaderen vanuit een andere context, namelijk parentificatie wanneer jongeren opgroeien met een depressieve ouder. Sommige jongeren die parentificatie ervaren in het geval van een depressieve ouder, merken dat hun ouder overweldigd is door hun eigen somberheid. Wat ertoe leidt dat de jongeren hun eigen gevoelens en emoties als een mogelijk last voor hun ouders zien. Daarom spreken zij niet over hun eigen emoties in het gezin (Van Parys, Bonnewyn, Hoghe De Mol & Rober, 2014). Het uiten van emoties kan positieve gevolgen hebben voor de mentale en fysieke gezondheid (Stanton & Low, 2012). Uit eerder onderzoek is gebleken dat bij een scheiding, net zoals bij een depressie, een ouder overweldigd kan worden door zijn/haar eigen verdriet, waarbij de sombere ouder emotionele ondersteuning zoekt bij het kind (Wallerstein 1985, Amato, 2000; Peris & Emery, 2005). Mogelijk leidt emotionele parentificatie na de scheiding, tot minder praten over eigen emoties door de jongeren in het gezin, wat kan leiden tot meer ervaren last door de ouderlijke scheiding bij jongeren. De emotionele parentificatie zelf leidt in deze verklaring niet direct tot meer scheidingslast bij de jongeren, maar de neiging om eigen gevoelens niet te uiten om de ouder niet te belasten en het missen van erkenning van gevoelens zorgen mogelijk voor meer ervaren scheidingslast bij de jongeren.

Er is een significant sekseverschil gevonden in de mate van parentificatie, meisjes in gescheiden gezinnen ervaren meer parentificatie dan jongens. Een mogelijke reden hiervoor is dat meisjes geneigd zijn de verzorgende rol op zich te nemen en empathischer zijn dan jongens (Goglia, Jurkovic, Burt & Burge-Callaway, 1992; Jurkovic, 1997; Loren, 2005). Dit sekseverschil komt overeen met de verwachtingen van het onderzoek. Hoewel meisjes gemiddeld meer parentificatie ervaren, is er geen significant verschil vastgesteld tussen jongens en meisjes in de mate van ervaren scheidingslast. Het verwachte verschil in ervaren scheidingslast, waarbij werd verwacht dat meisjes meer scheidingslast ervaren dan jongens komt niet overeen met de resultaten van het onderzoek. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat meisjes over het algemeen meer emoties uiten dan jongens, wat de negatieve gevolgen van kan verminderen en de mentale gezondheid bevordert (Kashdan, Mishra, Breen & Froh, 2009).

Het verband tussen de mate van ervaren scheidingslast en ervaren parentificatie wordt niet gemodereerd door het geslacht van de jongeren. Een opvallend resultaat, dat niet in lijn is met de verwachtingen. Er wordt geconcludeerd dat de gevonden positieve samenhang tussen de mate van ervaren scheidingslast en parentificatie niet gemodereerd wordt door het geslacht.

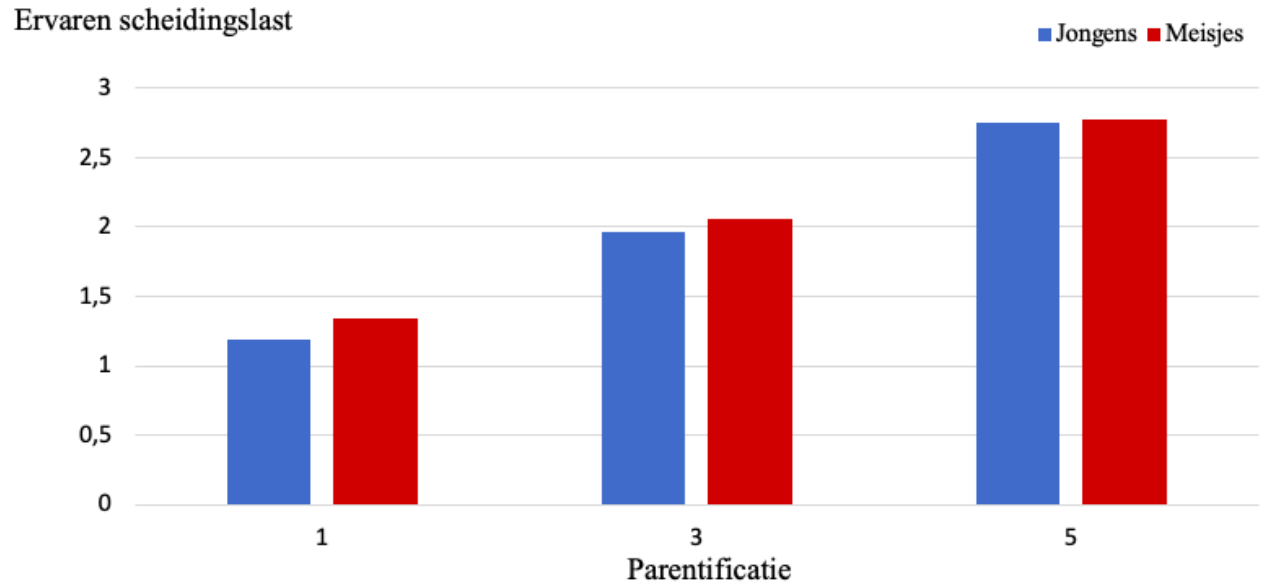
Discussie

Een van de beperkingen van dit onderzoek is de ongelijke verdeling van het geslacht. Het aantal deelnemende jongens is 57, tegenover 207 deelnemende meisjes. Dit kan ertoe geleid hebben dat de gemiddelden van de steekproef hoger zijn dan bij een gelijke verdeling, maar dit hoeft geen probleem te zijn voor de uiteindelijke resultaten. Een andere beperking is dat de resultaten van het onderzoek gebaseerd zijn op één vragenlijst. Het afnemen van een aantal interviews had een positieve toevoeging kunnen zijn aan het onderzoek. Op die manier was er mogelijk meer informatie verkregen over de vorm, oorzaak en gevolgen van parentificatie. Zoals in de conclusie is gebleken, zijn er veel mogelijke causale verbanden te leggen tussen de gevonden samenhang, hieruit blijkt een beperking in de interne validiteit. Een laatste beperking is dat het onderzoek slechts op een moment de parentificatie en ervaren scheidingslast meet. Er kan dus geen uitspraak gedaan worden over eventuele lange termijneffecten van parentificatie of ervaren scheidingslast. De meeste jongeren passen zich na een paar jaar aan aan de problemen, maar er bestaat een minderheidsgroep die blijvende problemen ervaart (Amato, 2010). De lange termijn problemen kunnen alleen onderzocht worden met longitudinaal onderzoek. Daarom zou een eventueel vervolgonderzoek met een longitudinale onderzoeksopzet een goede toevoeging kunnen zijn. Een sterk punt aan de vragenlijst is dat deze uitgebreid en statistisch goed te analyseren is. Bovendien is het een zelfgerapporteerde vragenlijst door de jongeren, wat de betrouwbaarheid van de data heeft bevorderd. Het tweede sterke punt van dit onderzoek is de grote hoeveelheid respondenten, in totaal 264.

Aangezien er vooral veel bekend is over kinderen in gescheiden gezinnen onder de zestien jaar blijft het in toekomstig onderzoek belangrijk om meer te weten te komen over de oorzaken van scheiding bij de doelgroep 16-24 jaar (Amato, 2000; Kim, 2011; Spruijt & Kormos, 2014). Een manier om parentificatie en de mogelijke negatieve gevolgen daarvan te verminderen is het geven van voorlichtingen en preventieve aan jongeren en ouders. Waarin zij te weten komen wat parentificatie is, wat de gevolgen ervan zijn en hoe negatieve gevolgen eventueel te voorkomen zijn. Dit is belangrijk omdat uit literatuur is gebleken dat de verantwoordelijkheden die de jongere op zich neemt niet altijd wordt erkend door de ouders en dat het missen van erkenning belastend kan zijn voor de jongere

(Jurkovic, Thirkield & Morrel, 2001). In de praktijk kan deze hulp en voorlichting leiden tot gesprekken tussen ouders en de jongere. Hierbij kan dan gedacht worden aan elkaar erkenning geven, het uiten van gevoelens en afspraken maken in het gezin, dit kan mogelijk helpen om negatieve gevolgen aan de scheiding en parentificatie te voorkomen of verhelpen.

Bijlagen

Figuur 1. Ervaren scheidingslast per gemiddelde ervaren parentificatie

Referentielijst

- Aelen, F.N.B. Beuvers, D., Veggel, M. van, Ormond, E. van, & Samson, B. (2013). Van oorlog naar vrede. Bevrijding van echtscheidingstrauma met EMDR. *Kind en Adolescent Praktijk*, 4, 181-190.
- Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of Marriage and Family*, 62, 1269-1287. doi:10.1111/j.1741-3737.2000.01269.x
- Amato, P. R. (2001). Children of Divorce in the 1990s: An Update of the Amato and Keith (1991) Meta-Analysis. *Journal of Family Psychology*, 15, 355-370. doi:10.1037/0893-3200.15.3.355
- Amato, P. R. (2010). Research on Divorce: Continuing Trends and New Developments. *Journal of Marriage and Family*, 17, 650-666. doi:20.1111/j.1741-3737.2010.00723.x
- CBS Statline (2019). Echtscheiding; leeftijdsverschil, kinderen, geboorteland, huwelijksduur. Geraadpleegd op 23-03-2020, via <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/60060ned/table?fromstatweb> (27 juni 2019)
- Chase, N. D. (1999). Burdened children: Theory, Research and Treatment of Parentification (1e ed.). Thousand Oaks, United States of America: Sage Publications
- Cummings, E. M., Ballard, M., El-Sheikh, M., & Lake, M. (1991). Resolution and children's responses to interadult anger. *Developmental Psychology*, 27, 462- 470. doi:10.1037/0012-1649.27.3.462
- Early, L. & Cushway, D. (2002). The parentified child. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 7(2), 163-178. doi:10.1177/1359104502007002005
- Fitzgerald, M. M. (2008). Child Sexual Abuse, Early Family Risk, and Childhood Parentification: Pathways to Current Psychosocial Adjustment. *Journal of Family Psychology*, 22, 320-324. doi:10.1037/0893-3200.22.2.320
- Frisco, M. L., Muller, C. & Frank, K. (2007). Parents' Union Dissolution and Adolescents' School Performance: Comparing Methodological Approaches. *Journal of Marriage and Family*, 69, 721-741. doi:10.1111/j.1741-3737.2007.00402.x
- Godsall, R.E., Jurkovic, G.J., Emshoff, J., Anderson, L., & Stanwyck, D. (2004). Why Some Kids Do Well in Bad Situations: Relation of Parental Alcohol Misuse and Parentification to Children's Self-Concept, *Substance Use & Misuse*, 789-809. doi:10.1081/JA-120034016

- Goglia, L. R., Jurkovic, G. J., Burt, A. M. & Burge-Callaway, K. G. (1992). Generational boundary distortions by adult children of alcoholics: Child-as-parent and child-as-mate, *The American Journal of Family Therapy*, 20, 291-299. doi:10.1080/01926189208250899
- Hooper, L. M., & Doehler, K. (2012). Assessing family caregiving: A comparison of three retrospective parentification measures. *Journal of Marital and Family Therapy*, 38, 653-666. doi:10.1111/j.1752-0606.2011.00258.x
- Hooper, L.M. (2007). The application of attachment theory and family systems theory to the phenomena of parentification. *Family Journal*, 15, 217-223. doi: 10.1177/1066480707301290.
- Hooper, L.M. & Wallace, S.A. (2009). Evaluating the Parentification Questionnaire: Psychometric Properties and Psychopathology. *Contemporary Family Therapy*, 32, 52-68. doi:10.1007/s10591-009-9103-9
- Jankowski, P. J., Hooper, L. M., Sandage, S. J. & Hannah, N. J. (2013). Parentification and mental health symptoms: Mediator effects of perceived unfairness and differentiation of self. *Journal of Family Therapy*, 35, 43-65. doi:10.1111/j.1467-6427.2011.00574.x.
- Jurkovic, G. J. (1997). *Lost Childhoods: The Plight of the Parentified Child* (1e ed.). New York, United States of America: Routledge
- Jurkovic, G. J., Jessee, E.H., & Goglia, L.R. (1991). Treatment of parental children and their families: Conceptual and technical issues. *The American Journal of Family Therapy*, 19, 302-314. doi:10.1080/01926189108250862
- Jurkovic., G. J., Thirkield, A., & Morrell, R. (2001). Parentification of Adult Children of Divorce: A multidimensional Analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 30, 245-257. doi:10.1023/A:1010349925974
- Jurkovic, G. J., & Thirkield, A. (1998). *Parentification Questionnaire*. (Available from G. J. Jurkovic, Department of Psychology, Georgia State University, University Plaza, Atlanta, GA 30303).
- Kashdan, T.B., Mishra, A., Breen, W.E., & Froh, J.J. (2009). Gender differences in gratitude: Examining appraisals, narratives, the willingness to express emotions, and changes in psychological needs. *Journal of Personality*, 77, 691-730. doi:10.1111/j.1467-6494.2009.00562.x
- Kim, Hyun Sik. 2011. Consequences of Parental Divorce for Child Development. *American Socio-logical Review*, 76, 487-511. doi:10.1177/0003122411407748

- Kirk, A. (2002). The Effects of Divorce on Young Adults' Relationship Competence. *Journal of Divorce & Remarriage*, 38, 61-89. doi:10.1300/J087v38n01_04
- Lansford, J. E., Malone, P. S., Castellino, D. R., Dodge, K. A., Pettit, G. S. & Bates, J. E. (2006). *Journal of Family and Psychology*, 20, 292–301. doi:10.1037/0893-3200.20.2.292.
- Lansford, J. E. (2009). Parental divorce and children's adjustment. *Perspectives on Psychological Science*, 4, 140-152. doi:10.1111/j.1745-6924.2009.0114.x
- Laumann--Billings, L., & Emery, R.E. (2000). Distress among young adults from divorced families, *Journal of Family Psychology*, 14, 671-687. doi:10.10371/0893-3200.14.4.671
- Loren Toussaint & Jon R. Webb (2005) Gender Differences in the Relationship Between Empathy and Forgiveness, *The Journal of Social Psychology*, 145:6, 673-685, doi: 10.3200/SOCP.145.6.673-686
- Morrison, D. R. & Cherlin, A. J. (1995). The Divorce Process and Young Children's Well-Being: A Prospective Analysis. *Journal of Marriage and Family*, 57, 800-812. doi:10.2307/353933
- Mustonen, U., Huurre, T., Kiviruusu, O., Haukkala, A. & Aro, H. (2011). Long-term impact of parental divorce on intimate relationship quality in adulthood and the mediating role of psychosocial resources. *Journal of Family Psychology*, 25, 615-619. doi:10.1037/a0023996
- Painter, G. & Levine, D. I. (2000). Family structures and Youths' outcomes. *Journal of Human Resources*, 35, 524-549. doi:10.2307/146391
- Peris, T. A., & Emery, R. E. (2005). Redefining the parent-child relationship following divorce: Examining the risk for boundary dissolution. *Journal of Emotional Abuse*, 5, 169–189. doi:10.1300/J135v05n04_01
- Peris, T. S., Goeke-Morey, M. C., Cummings, E. M., & Emery, R. E. (2008). Marital conflict and support seeking by parents in adolescence: Empirical support for the parentification construct. *Journal of Family Psychology*, 22, 633-642. doi:10.1037/a0012792
- Potter, D. (2010). Psychosocial Well-Being and the Relationship Between Divorce and Children's Academic Achievement. *Journal of Marriage and Family*, 72, 933-946. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00740.x
- Rodgers, B. (1994). Pathways between parental divorce and adult depression. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35, 1289–1308. doi:10.1111/j.1469-7610.1994.tb01235.x

- Spruijt, E., & Kormos, H. (2014). *Handboek scheiden en de kinderen. Voor de beroepskracht die met scheidingskinderen te maken heeft* (2e ed.). Houten, Nederland: Bohn Stafleu van Loghum
- Stanton, A. L., & Low, C. A. (2012). Expressing emotions in stressful contexts: Benefits, moderators, and mechanisms. *Current Directions in Psychological Science*, 21, 124 – 128. doi:10.1177/0963721411434978
- Størksen, I., Røysamb, E., Moum, T. & Tambs, K. (2005). Adolescents with a childhood experience of parental divorce: a longitudinal study of mental health and adjustment. *Journal of Adolescence*, 28, 725-739. doi:10.1016/j.adolescence.2005.01.001
- Størksen, I., Røysamb, E., Holmen, T. L. & Tambs, K. (2006). Adolescent adjustment and well-being: Effects of parental divorce and distress. *Scandinavian Journal of Psychology*, 47, 75–84. doi:10.1111/j.1467-9450.2006.00494.x
- Stroschein, L. (2005). Parental divorce and child mental health trajectories. *Journal of Marriage and Family*, 67, 1286-1300. doi:10.1111/j.1741-3737.2005.00217.x
- Sun, Y. & Li, Y. (2002). Children's Well-Being During Parents' Marital Disruption Process: A Pooled Time-Series Analysis. *Journal of Marriage and Family*, 64, 472-488. doi:10.1111/j.1741-3737.2002.00472.x
- Valk, I. van der., Broek, A. van den., Doorn, M. Van., Deković, M., & Meeus, W. (2013), *KIES voor het kind! Effectonderzoek naar het preventieve interventieprogramma Kinderen in Echtscheiding Situatie (KIES)* (in opdracht van ZonMw). Universiteit Utrecht.
- Valk, I. E. van der, Van den Berg, G., Van der Veldt, M. C., & Anthonijsz, I. (2020). *Revisie Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. Utrecht: Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk, Nederlands Instituut van Psychologen, Nederlandse Vereniging van pedagogen en Onderwijskundigen.
- Van Parys, H., Bonnewyn, A., Hooghe, A., De Mol, J. & Rober, P. (2014). Toward understanding the child's experience in the process of parentification: Young adults' reflections on growing up with a depressed parent. *Marital and Family Therapy*, 41, 522–536. doi:10.1111/jmft.12087
- Wallerstein, J. (1985). The overburdened child: Some long-term consequences of divorce. *Social Work*, 30, 116-123. doi:10.1093/sw/30.2.116

Weaver, J. M. & Schofield, T. J. (2015). Mediation and Moderation of Divorce Effects on Children's Behavior Problems. *Journal of Family Psychology, 29*, 39–48.
doi:10.1037/fam0000043